

116

Алдыңғы толқын-агалар

ФАЛЬЫМ ЖОЛЫ

**академик Кенжеғали Әбенұлы
Сағадиев алпыс жаста**

Сонау бір ауыр жылдары, 1938 жылдың аязында, Карапайым енбек адамы Әбенниң отбасында үл бала дүниеге келді. Апайл-тапыл аяқ басып, мектеп табалдырығын аттағаннан-ак жанарындағы жарқыл мен мінезінде гөткілікті бірден байқаған жан, осы баладан түптін түбіндегі жаксы азамат шығатынын жазбай танитын еді.

Іе, Кенжеғали жасынан елгезек, енбеккөр, окуга, білімге алғыр болып есті. Мектепті құмис медальмен бітіргеннен кейін, Қазак мемлекеттік университеттін экономика факультетіне окуга түсті. Бұл соғыс зардабынан кейін жастардың білім, ғылымға деген ынтымасының дүркірік көтеріле бастаған кезі болатын. Осында ортада ол ерте есейді.

Студенттік ортаға тез кіріп, университеттін мандай алды студенттерінін біріне айналады. Үздік ғылыми жұмыстар дайындаған жастардың қатарында Самарқандта және КСРО-ның кептеген қалаларында еткізілген студенттердің ғылыми конференцияларына катысады. Алпысыншы жылдары "әнеркәсіп экономикасы" мемлекеттік мандығы бойынша ҚазМУ-ды үздік бітіргеннен кейін, университеттін халық шаруашылығын жоспарлау кафедрасының асистенті атқарылған.



ӨМІРБАЙН БЕТТЕРІНЕН

Кенжеғали Әбенұлы Сағадиев Қостанай облысы Жангелин ауданына карасты N 1 ауылда дүниеге келген.

Отыз тоғыз жасында ғылым докторы, қырық жасында профессор атағын алды.

1989 жылы ғылым академиясының корреспондент мүшесі, ал 1994 жылы толық мүшесі (академиг) болып сайланды.

Республиканың аса ірі жағары мектептері мен ғылыми мемлекеттік басшысы болған, ол 1982-1990 жылдары Целиноград аудыл шаруашылығы институтының ректоры болды.

Көзінде Қазақ мемлекеттік

де ректорды бірнеше адамның арасынан жабық-жасырын дауыс беру арқылы қайта сайлайтын әдіс болатын. Осы тұстарда институт үжымы бір кісідей К. Ә. Сағадиевтің кандидатурасын таңдал алатын еді.

Міне, әр сәті осындағы айттулы ауқымды істерге толы сегіз жылғы енбек, тегілген мандай тер босқа кеткен жоқ. Үкімет тарарапынан да, халықтан да, студенттер кауымынан да лайқты бағасын алып жатты. Ректорлық қызыметтегі К. Ә. Сағадиевтің қажымақтасынан да жетекшілікке үшін белсенді қоғамдық жұмысы оны бүкіл ақмолалықтар алдында ете беделді де белгілі тұлғага айналдырыды. Институттың ғылыми үжымы шығарған бидайдын жана сорточарының бірін онын авторлары ездерінің бүрінші жетекшісінің құрметіне "Кенжеғали" деп те атады.

Бүгінде Қазақстан ғылымын, әсіресе экономикалық ғылымын дамытуда езіндік қолтаңбасы мен орны бар адам жайында әлі де кеп нәрсе айтуда болады. Еліміздің ғылымы мен жоғарғы мектептерінің тарихында бірінен кейін бірін жалғастыра үш жоғары оку орнын (казіргі Ақмола аграрлық университетті Қазақтың мемлекеттік басқару академиясы және Қазақтың мемлекеттік аграрлық университетті) және ҚР Ұлттық ғылым-академиясын бағасынан К. Ә. Сағадиевтің жас мемлекеттік мандай экономикасын нығайтуға косқан үлесі де комакты.

Кенжеғали Әбенұлы езі жеткен биікке, үжымдық және отаншылдық ігімаксатта тынымсыз да қажырынан енбекінің, сирек кездесер табиғи таланты мен ерекше ой-әрісінің аркасында көтерілді. Ол - ез ортасында, әріптестеріне де, жалпы кімге де болсын жайлы адам. Оның істі шеберлікпен үйлемдістыра білуінің аркасында ен күрделі де, киын деген мәселелердің езі ешқандай дау-дамайсыз шешіліп жатады. Кез келген мәселені қарған кезде сонын негізгі езегін дәл тауып, жете түсіндіріп, түсіндіріп кана коймай, ешкімнің ойына келмейтін дұрыс шешім кабылдай билетіндегі кім-кімді де тан калдырады. Айта берсек. Бойын-



Ел Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы - өсін-өркендеу нысанамыз

Кез келген еркениетті қоғамда сана мен мораль адам денсаулығына зиянын тиғизер жағымсыз қылыштардың бәріне мейлінше қарсы болуга тиц. Сондықтан да болар Ел Президентінің Қазақстан халқына арнаған Жолдауында азаматтардың денсаулығын жақсартып, салауатты өмір салтын орнықтыруға айрықша назар аударылғып отыр. Мәселен, енеркесібі шарықтаған дамыған елдерде арақ, темекі тәрізді жағымсыз нәрсеге үйрек жандардың саны күн еткен сайын кемі түсүде. Өйткені, кәсіпкерлік - денсаулығы мықты жандардың улесі. Бұл ретте өмір салтын жағымсыз адептерден арылтып, спортқа жұмылдыру, онымен жаппай айналысуға дең қою ең тиімді жолдардың бірі болып табылады. Соңғы кезде заман қынышлығына байланысты спортты дамыту кенже-леп қалғанымен, облысымызда атқарылған істер де барышыл.

Біз мән-жайды нақтылай тусу ниетімен облыстық туризм және спорт женіндегі комитеттің тәрайымы Қарлығаш Ғазизқызы Қекеновамен сұхбаттасқан едік. Арада болған осы әңгімелік оқырмандар назарына үсынып отырмыз.

Жарысты үйимдастыру базасында ауылдық жердің ерекшелігі ескеріліп отыр. Спартакиада бағдарламасы ауылдық-селолық жерде еткізуге қолайлы шаңғы, тоғызқұмалак, шаңғы, президенттік көпсайыс, кір спорты, армрестлинг секілді спорт түрлеріндең енгізілді. Қазір жер-жерлерде қараусыз қалған спорт қешендері қайтадан қалпына келтіріле бастады. Спартакиада еткізілетін Астрахан ауданында бұл ретте бірқатар жұмыстар тындырылды. Спартакиаданы спорт мерекесінде өткізуге айрықша мән берилді. Ол үшін концерттік, шоу-бағдарламалар дайындалуда. Оған танымал енерпаздардың шақырып отырмыз. Спартакиадаға облысымыздың барлық аудандарының спортшылары мен өнерпаздары қатысады болады.

- Ал таяуда еткізілетін өуескөй туристердің облыстық слетінің бұл спорт мерекесінен қандай айырмашылығы бар?

- Мұндай слет осымен сезінші рет еткізіліп отыр. Арнаулы бағдарлама бойынша спорт ойындары, туризмдік эстафета, конкурсның бағдарлама негізінде кезең-кезеңмен жүзеге асырылады. Дәлірек айтсақ, көркеме-нерпаздар үжымдарының конкурсы, туристік тағамдар дайындауда, қабырға газеттерін шығару, белгілі бір тақырыпка фотосуреттер шығару тәрізді түрлі конкурстар мен түрлі спорт жарыстары еткізіледі. Бұл жарысты еткізуге аккелдіктер сақадай-сай отыр.

- Қарлығаш Ғазизқызы, спорттың еміршенділігіне дау жоқ. Жапонияның Нагано қаласында етіп жатқан XVIII қызық олимпиадада ойындарда қазақстандық хоккейшілердің облыстық слеті жағарғы дере- жеде етіп жүр. Алда бо-

САЛАУАТТЫ ӨМІР АРҚАУЫ - СПОРТ

Орайы келген
сұхбат

университеттің мандай алды студенттерінің біріне айналады. Үздік ғылыми жұмыстар дайындаған жастардың қатарында Самарқандта және КСРО-ның көптөгөн қалаларында еткізілген студенттердің ғылыми конференцияларынан катысады. Алғыснышы жылдары "өнеркөсіп экономикасы" ма-мандығы бойынша ҚазМУ-дың үздік бітіргеннен кейін, университеттің халық шаруашылығын жоспарлау кафедрасының асистенті, ал кейін аға оқытушысы болып істейді.

1963 жылда К.Ә. Сагадиев Г.В. Плеханов атындағы Москва халық шаруашылығы институтының аспирантурасына қабылданып, "Одактас республикалардағы құрылышты материалдық-техникалық кешенді жабықтау мәселелері" деген тақырыпта диссертация қорғап, оны мерзімінен бұрын бітіріп шықты.

Сейтіп, білім тенізінен сусындағы жүріп, ғылым айдынында өзіндік айшықты ізін қалдыра білген Кенжегали Эбенұлы талай-талай бік баспадақтарға көтеріліп, кай жerde қызмет аткарса да экономист-оқытушы, студент жастардың жетекшісі бола білу таланттымен ерекшеленгенін ер кезде бірге істеген өріп тестері жақсы біледі.

Адам. Қоғам. Заман. Ұшеуі де бір бірінен ажырамас егіз үғымдар. Алғашқы екеуінін де үшіншісіне қарай бейімделіп отыратындығы ықылым заманнан белгілі, делелдеуді кажет етпейтін шындық. Қазіргі адамдарға осыдан он-он бес жыл бұрын Сарыарқаның дәл кіндік тұсы, тоғыз жолдың торабына орналаскан Ақмоланы тәуелсіз еліміздің астанасына айналады десе ешкім сенбес еді. Енді міне, заман ағымына қарай бері де өзгеріп, ақырат шындыққа айналып отыр. Әрине, еркениетті ел астанасы өзіндік кескін-келбетімен гана емес медени-ғылыми, тарихи мол мұраларымен ерекшеленуге тиіс. Бұл ретте жоғары оку орындарының айрықша манызға ие болатыны анық.

Осынау бір мәселелер сез бола қалған жerde ақмолалықтар Кенжегали Эбенұлы Сагадиевтің есімін ерекше ыстық ықыласпен, құрметпен атайдының даусыз. Олай болуы заңды да.

Облысымыз республикадағы ен астықты аймактың бірі болғандықтан сол кездегі қаламыздары ауыл шаруашылығы институтын жана ғылыми ізденістер жасайтын және оны ез түлектері арқылы

докторы, қырық жасында профессор атағын алды. 1989 жылы ғылым академиясының корреспондент мүшесі, ал 1994 жылы тольғы мүшесі (академигі) болыш сайланды.

Республиканың аса ірі жоғары мектептері мен ғылыми мекемелерінің басшысы болған, ал 1982-1990 жылдары Целиноград ауыл шаруашылығы институтының ректоры болды.

Қазір Қазақ мемлекеттік аграрлық университетінің ректоры қызметші аткарады.

тәжірибеде колдануга қабілеті жететін жоғары қесіби шыгармашылық ұжымға айналдыру кажет болды. Институттың материалдық-техникалық базасын нығайту, оқытудың жана, тиімді өдістерін игеру, келешөгі мол жастардан маман кадрлар даярлау, ғалымдардың қуат-қүшін аграрлық ғылымның ең өзекті мәселелерін зерттеуге бағыттау мен үйімдастыру талап етілді.

Мінде, осынау жауапты тұста Кенжегали Эбенұлы Сагадиев институттың ректоры болып тағайындалды. Аса жауапты қызметте жана ректор езін жан-жақты таныта алды. Институтта қалыптастан жағдайды тез арада түсініп, оқу-тербие жұмысының сапасын көтерудін тиімді тәсілдерін таба білді, жас мамандардың білігінен жоғарылатып отырды, ез ұжымының ғылыми мекемелермен және ендіріспен байланысын ұлғайтты.

К.Ә. Сагадиевтің бастамасымен бұрынғы Кенес Одагындағы алты бүкілодактық ауыл шаруашылығы биотехникалық орталықтарының бірі осы Целиноград ауыл шаруашылығы институтында құрылды. Оның жұмысын тікелей езі басқарып, керек мамандарды іріктеп алды, олардың шетелдердің жетекши ғылыми орталықтарында тәжірибе алушын қамтамасыз етті, зерттеу лабораторияларының бағыттарын айқындалап отырды.

Білікті жоғары оку орнын сол кездегі Одактың байлай койып, шетелдерге де таныла бастаған тұсы осы кез болатын.

Кенжегали Эбенұлы енбек еткен сезіз жыл ішінде осы институттың материалдық-техникалық базасы Үкімет органдарының колдауымен екі есеге артып, институттың жұмыс істей бастағаннан бергі жырмра бес жылна тен іс - бағдарламасы жүзеге асырылды.

Тамаша оку корпусы, жатақхана, мәддәрігерлік емхана, тұрғын үйлер салынды. Институттың әлеуметтік салаларының ерекше жаксара тусуі ректорды ұжымының зор құрметіне бөледі. Ол кез-

да, әріп тестеріне де, жалпы кімге де болсын жайлай адам. Оның істі шеберлікten үйімдастыра білуін арқасында ен курделі де, киын деген мәселелердің өзі ешкандай дау-дамайсыз шешіліп жатады. Кез келген меселені қарған көзде сонын негізгі өзегін дәл тауып, жете түсіндіріп, түсіндіріп қана қоймай, ешкінің ойына келмейтін дұрыс шешім қабылдай билетіндігі кім-кімді де тан қалдырады. Айта берсек, бойында касиет көп. Ол - мейлінше принципші адам. іске алансыз беріліп, жүрттанды соны талап етеді. Ол үшін уак-түйек іс жок, кез келген іске үлкен жаупкершілікпен қарайды. Ерекше іскерлік, жананы сезіне білу - оған тән касиет.

Кенжекеннің қазақ ғылымының тарихындағы езіндік ізі де жалғасын таба бермек. Одан тараган үрпактар да шетелдердегі білікті оку орындарын бітірген жоғары білімді мамандар. Ол балаларын алты немере сүйіп отыр.

Кенжекен бүгінде алғыс жаска толды. Осынау өмір жолында бел-белестерден сүрінбей өту кімге де болса үлкен сын. Ал, үстаз-ғалым жолы бөрінен де ауыр.

Ұстаз болып шекіртерге езінін барлық адамғершілік қасиеттері мен білімін бере жүріп, олардың алдында бақытка белену де бір ганибет. Ғылым жолына тусіп, білімнің тұнғық тереніне бойлау екінің бірінің қолынан келе бермейтін де баршага аян.

... Иә, ол ешкінде ұксамайтын, езіндік сокпағы мол емір жолымен алға жылжып келеді. Бар саналы ғұмырын ғылым жолына арнап, аскаралы алғыс жаска келді. Елі, халқы, Кенжекеннің әлі де талай үлкен де ұлы істөрді күтеді. Тұнғық терен өйи мен аскаралы ақыл-парасаты ел иғілігіне жұмала беруін тілейді. Сол үшін де біз оған елі де сергекеніл, үзак ғұмыр тілейміз.

Мерейтойының күтті болсын, кадрлар де, кадірмен! Кенжегали Эбенұлы!

Б. ӘЛІМЖАНОВ.
С. Сейфуллин айндағы Ақмола аграрлық университетінің ректоры, ауыл шаруашылығы ғылымдарының ректоры, профессор, жоғары оку орындарының әмбапаралық ғылым ақемиясының кадемигі.

мектеп оқушыларымен, бапкерлермен облыстық және республикалық семинар еткізілді. Біздің комитеттің бастамасымен еткізілген бұл шараларға Республикалық туризм және спорт комитетінің спорт жөніндегі басқармасы бастығының орынбасары А. В. Иуркин белгілі ғалымдар Л. И. Орехов, Г. П. Потапов қызысты. Атальмыш семинарларда жергілікті тұргындарды сауықтырудың нақтылы жолдары талқыланып, нақтылы әдіс-тәсілдер ұсынылды.

Сол сиякты мектеп оқушылары мен студент жастардан, 18-23 жас ара-лығындағы тұргындардан Президенттік тестер қабылдау да қолға алына бастады.

Комитеттің қалалық Балалар мөн жасеспірімдер орталығымен бірлесіп еткізген "Туризм және спорт" брейн-рингіне он

ауданында шахмат жарысы, Щучинскіде мини-футболдан қалалық турнир еткізілді. Степногор қаласында қаратә, баскетболдан VI қалалық спартакиада бағдарламасы бойынша қалалық бірнешілік Бұланды, Коргалжын, Аршалы, Атбасар, Целиноград, Жарқайын, Есіл, Астрахан, Сандықтау аудандарында шайбалы хоккейден, ал бірқатар аудандарда шанғы жарысы еткізілді.

- Еткізілдік?

- Бұлығы "Алтын масак - Астраханка 98" облыстық XII қызықты спартакиада 27 акпан - 2 наурыз аралығында Астраханка селосында еткізіледі. Ел Президенттің халықта арнаған Жолдауындағы шараларды жүзеге асыру мақсатымен бұл жарыска ерекше дайындалудамыз.

Біздің ең басты мақсатарымыздың бірі осынау танымал спортшылардың облысымыздан ешқайда кетпеуіне жағдай жасап, олардың катарының кебе түсіне мүмкіндік түғызу. Мақсатымыз орындаласа жұлдызымыздың жанғаны.

- Әнгіменізге рахмет. Бұқаралық спортты еркендеду жолындағы істерде зор табыс тілеймін.

Сұхбатты жүргізген Амантай ӘБІЛҰЛЫ.

Ақкел поселкесінде облыс әкімі жуулдесі үшін үзак қашықтықтағы шанғы жарысына республикалық белгілі спортшылары катыспақ.

- Карлығаш Газизқызы,

спортын еміршендігіне дау жоқ. Жапонияның Нагано қаласында етіп жатқан XVIII қызықты спартакиадада қазақстандық жақсы көрсеткішке жеткенін етіп куанып жатырмыз. Осынау дүниежүзілік жарыска ақмолалықтардың қосқан үлесі қандай?

- Иә, бұл жарыска облысымыздың Бұланды ауданынан ерлі-зайыпты биатлоншылар Инна Шешкель мен Валерий Иванов, шандышылардан Андрей Невзоров сынға түсүде. Жарыска аттанар алдында біз олармен кездесу еткізіп, сәт-сапар тілеп шығарып салдық. Спортшыларды енді міне, құрметпен карсы алмақшымыз. Әрине, спортшылардың олжалы оралынуын үміттіміз, сенім ны.

Біздің ең басты мақсатарымыздың бірі осынау танымал спортшылардың облысымыздан ешқайда кетпеуіне жағдай жасап, олардың катарының кебе түсіне мүмкіндік түғызу. Мақсатымыз орындаласа жұлдызымыздың жанғаны.

- Әнгіменізге рахмет. Бұқаралық спортты еркендеду жолындағы істерде зор табыс тілеймін.

Жарыс дүбірі қыза түсүде.

(ҚазААГ).

УНИВЕРСИТЕТТИҢ ЖАС ДЕЛЕГАТТАРЫ

Ақпанның ушінші оңқундігінде Алматы қаласында республика студенттерінің бірнеші сезіз ететін баршамызға мәлім. Оған кеноайтап еліміздің облыстырынан жас делегаттар катыспақшы. Осыған орай жақында Ақмоладағы Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия университетінде жастар комитеті кенесінің мәжілісті болып етті. Мәжіліске ер оку тобынан екі қатысты. Олардың біріндей келісімімен, кенес тегерасы бол университеттің проректоры Нина Михай-

ловна Романенко сыйланды. Межілісте алғашқы сезіді университеттің жастар комитеттің тегеримі Баят Сыздыкова алып, Алматыда ететін алқалы жиынның мәні мен мақсаты женинде және оған койылатын талаптар турали жиналғандарға айтЫп берді. Сонымен катар студенттер бұл жолы "Казақстаның болашағы үшін" атты қоғамдық студенстік бірлестіктің жарысымен танысты.

Мәжілістін күн төртіндегі сондай-ак атальмыш сезізе Еуразия университеттінен 10

"Аққу" институтынан студент - Ольга Цой делегат болды. Жынын сонында университеттің ректоры Амангелді Құсайыровтың атынан жоғары оку орнын мәдени және қоғамдық өміріне белсene қатысушы жиырмаға жынык студентке Құрмет грамоталары табыс етілді.

Алау ҚАЙСАРҰЛЫ,
Еуразия университеті журналистика белгімінің I-курс студенті.